

Список літератури: 1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. 2. Емельянов В. П. Защита права собственности уголовным законодательством / Емельянов В. П. – Х. : Рубикон, 1996. – 128 с. 3. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах. – Х. : Одиссей, 2000. – 448 с. 4. Кримінальне право України. Особлива частина : підруч. для студ. вузів / [кол. авт. за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація] – К.–Х. : Юрінком Інтер – Право, 2001. – 494 с. 5. Клепицкий И. А. Недвижимость как предмет хищения и вымогательства / И. А. Клепицкий // Государство и право. – 2000. – № 12. – С. 11–19. 6. Фойницький І. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства личные и имущественные / Фойницький І. Я. [4-е изд.]. – СПб., 1901. – 433 с. 7. Уголовный кодекс ФРГ / [пер. с нем.]. – М. : Зерцало, 2000. – 208 с. 8. Уголовный кодекс Швейцарии / науч. ред., предисл. и пер. с нем. канд. юрид. наук А. В. Серебренниковой. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 350 с. 9. Уголовный кодекс Испании / под ред. и с предисл. Н. Ф. Кузнецовой и Ф. М. Решетникова. – М. : Зерцало, 1998. – 218 с. 10. Уголовный кодекс республики Польша / науч. ред. А. И. Лукашов, Н. Ф. Кузнецова; вступ. статья А. И. Лукашова, Э. А. Саркисовой; перевод с польск. Д. А. Барилевич. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. – 234 с. 11. Уголовный кодекс Грузии / науч. ред. З. К. Бигвава ; вступ. статья О. Гамкрелидзе. – [пер. с грузинск. И. Мериджанашвили]. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 409 с. 12. Кригер Г. А. Квалификация хищений социалистического имущества. – М. : Юрид. лит., 1974. – 336 с. 13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / [за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка]. – К. : Каннон, 2001. – 1104 с. 14. Тяжкова И. М. Охрана социалистической собственности : пособ. для слушателей народ. ун-тов. – М. : Знание, 1987. – 96 с. 15. Курс советского уголовного права. – Т. 3 (Особенная часть) / [под ред. Н. А. Беляева, М. Д. Шаргородского]. – Л. : Изд. Лен. ун-та, 1973. – 836 с. 16. Кримінальне право України: Особлива частина : підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти / М. І. Бажанов, В. Я. Тація, В. В. Сташис, І. О. Зінченко та ін. ; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К. : Юрінком Інтер; – Х. : Право, 2002. – 496 с. 17. Владимиров В. А. Квалификация похищений личного имущества / Владимиров В. А. – М. : Юрид. лит., 1974. – 208 с. 18. Борзенков Г. Н. Личная собственность под охраной закона / Борзенков Г. Н. – М. : Знание, 1985. – 64 с. 19. Матышевский П. С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления / Матышевский П. С. – К. : Юрінком, 1996. – 240 с.

Надійшла до редколегії 06.03.2009

УДК 343.982.33

В. В. Бірюков

СПОСОБИ ТА ФОРМИ ВІДОБРАЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

У статті розглянуто форми та методи фіксації (реєстрації) інформації про об'єкти, а також форми обліків з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу.

В статье рассмотрены формы и методы фиксации (регистрации) информации об объектах, а также формы учетов, принимая во внимание достижения научно-технического прогресса.

Summary. Forms and methods of information fixation (registration) about the objects and also forms of registration taking into consideration achievements of scientific and technological advance are viewed in this article.

Безсумнівно, якість інформації про об'єкти, яка зберігається в певній інформаційній системі, прямо залежить від того, наскільки

досконалі форми та способи її реєстрації для цього використовувались.

Сукупність інформації про один об'єкт обліку зазвичай представлена взаємопов'язаними реквізитами, в яких відображені різні відомості про властивості, ознаки чи якусь його діяльність. Форма і спосіб відображення інформації в полі реквізиту залежить від особливостей певної ознаки об'єкта, та мети з якою у подальшому передбачається їх використання. Сукупність реквізитів, що належать до одного об'єкта обліку, об'єднуються в певні структурні одиниці.

Одним із винаходів такого об'єднання, який свого часу суттєво вплинув на розвиток інформаційних систем, було об'єднання їх на одному носії. Таким носієм стала картка. Об'єднання сукупності карток з інформацією про подібні ознаки та властивості певних об'єктів дозволило упорядкувати їх в інформаційні системи, які отримали назву картотеки. Але поряд із картотеками для обліку використовуються журнали, фотоальбоми, колекції тощо. В таких інформаційних системах (далі – ІС) основною обліковою одиницею окремий запис, або безпосередньо об'єкт колекції.

Сьогодні фактографічні ІС, що ведуться у ручному режимі, представлені картотеками та журналами. Документальні інформаційні системи також можуть бути представлені у вигляді справи, папки-накопичувача тощо.

Розвиток інформаційних технологій зробив певний внесок в удосконалення форм обліку. З'явилися нові утворення – автоматизовані бази даних. У них основною одиницею, як і в журналах, запис, але не на паперовому носії, а в базі даних автоматизованих інформаційних систем (далі – АІС).

Розглядаючи форми обліку, Є. П. Іщенко виділяє такі: картотеки, журнали, альбоми, фото-, відеотеки, колекції, бази даних комп'ютерних систем [1, с. 90–91]. Цієї думки при розгляді зазначеного питання дотримуються й багато інших авторів [2, с. 53; 3, с. 6; 4, с. 50]. «Залежно від наявної реєстраційної інформації та вимог до її збереження використовуються різні форми здійснення криміналістичного обліку. Конкретні форми обирають залежно від виду об'єкта, що реєструється, характеру ознак, що його індивідуалізують, способу відображення в інформаційному масиві та виду технічних засобів, що використовуються для обробки даних» [5, с. 87], стверджує Р. А. Усманов.

Не заперечуючи в цілому положення, висловлені з цього приводу вказаними авторами, вважаємо за необхідне розглянути детальніше це питання. На нашу думку, це питання доцільно розглядати відповідно до змісту основної облікової одиниці.

На форму обліку прямо впливає вид облікової одиниці, що використовується в конкретній інформаційній системі. Як зазна-

чалось, основна облікова одиниця в інформаційних системах може бути представлена у вигляді окремої картки, запису в журналі чи в базі даних, а також матеріального об'єкта в колекції. Паперова картка (чи її аналог з будь-якого іншого матеріалу – картону, пластику тощо) є основною обліковою одиницею при організації обліку об'єктів із використанням картотек, тобто при картотечній формі обліку в неавтоматизованих ІС. Записи можуть бути основною обліковою одиницею при здійсненні обліку з використанням звичайних паперових журналів або їх різновидів – альбомів, таблиць тощо в неавтоматизованих ІС. При здійсненні обліку з використанням сучасних інформаційних технологій запис у базі даних стосовно конкретного об'єкта обліку також слугує основною обліковою одиницею. Але він суттєво відрізняється від запису у звичайних журналах. Сукупність таких записів становить базу даних відповідної АІС. Це є підставою вважати базу даних формою обліку, що реалізується в автоматизованих інформаційних системах.

У ряді випадків облік ведеться комплексно, а точніше, паралельно. На практиці це часто виглядає як звичайне дублювання інформації, коли однакові дані про об'єкт відображаються в паперових картках картотеки і в базі даних АІС (наприклад, оперативно-довідковий облік УІТ – картки форми 1 в картотечі ІС та записи в базі даних ОДК – АІС). Також поряд із введенням інформації до АІС в багатьох обліках додатково реєстрація факту реєстрації об'єкта, а також передачі користувачеві інформації про нього в окремому журналі. Зазначимо, що тут мова йде про комплексне використання двох форм обліку. Така комплексність особливо виражається при колекціонуванні.

Не буде перебільшенням назвати, колекцію в ІС складником певного комплексу. Ні матеріальні об'єкти колекції, ні фотознімки й матеріали відеозапису та інші об'єкти на будь-яких окремих матеріальних носіях без додаткової реєстрації інформації про них, що вносяться або у вигляді запису в журнал обліку (відеозаписів, куль та гільз чи інших об'єктів), чи до якоїсь картотеки або бази даних, в практиці не зустрічаються. Без додаткової реєстрації вони можуть являти собою лише певну кількість несистематизованих об'єктів, щодо яких неможливо буде визначити навіть їх походження.

На нашу думку, недоцільно виділяти в окрему форму фотоальбоми, що ведуться в окремих підрозділах МВС. Змістовно вони є звичайними журналами, одним із реквізитів запису в яких є фотознімок. Тобто вони повною мірою охоплюються журнальною формою обліку. Форма відображення інформації при такому способі – комбінована.

Ряд авторів виділяють відеотеки та колекції голосів в окрему форму обліку. Отже, відеотеки являють собою колекції відеосюжетів стосовно зорово-сприйманих ознак, а аудіо – стосовно голосів

певних об'єктів, які зберігаються у вигляді відео- чи аудіозаписів на спеціальних носіях. На нашу думку, окремі записи відеосюжетів чи аудіо записів за своєю суттю становлять різновид колекції, але не безпосередньо об'єктів, а певної інформації про них, зафіксованої з використанням відео- чи аудіозапису. Також, як і звичайні об'єкти колекції, вони самостійно не піддаються систематизації – для цього необхідно вести додатковий їх облік у журнальній, картотечній формах або у вигляді автоматизованої бази даних (далі – АБД).

Слід також зазначити, що сьогодні інформація з відеотек та фотокарток поступово переходить у бази даних АІС, вноситься в записи про об'єкти і стає їх складовою. Вищенаведене дає підстави зробити висновок про те, що сьогодні основними формами обліку є:

- **картотечна** (її масиви утворюють картки, які містять інформацію про певний об'єкт обліку);
- **журнальна** (її масиви утворюють окремі записи певних об'єктів обліку в журналах, фотоальбомах тощо);
- **автоматизована база даних** (масиви якої утворюють записи певних об'єктів обліку в базах даних певної АІС);
- **колекційна** (масиви якої становлять безпосередньо об'єкти або носії з певними відображеннями ознак об'єктів обліку);
- **комплексна** (при якій можливе використання указаних форм у будь-якому співвідношенні).

Спосіб відображення інформації в облікових одиницях також залежить від того, складником якої інформаційної системи є певна облікова одиниця, в якому вигляді повинна бути представлена в ній інформація, щоб забезпечити виконання завдань, що постають перед системою. Стосовно цього слушно зазначають О. О. Беляков та Р. А. Усманов що «форма ведення обліку, на нашу думку, знаходиться в прямій залежності від способу фіксації реєстраційної інформації» [2, с. 53].

Критерієм вибору тієї чи іншої форми фіксації чи представлення інформації є необхідність відображення відомостей про певні ознаки об'єкта таким чином, щоб забезпечити виконання завдань, сприяти вирішенню яких призначена певна інформаційна система. Відображенню інформації у певній формі сприяють способи її фіксації. В літературі з криміналістики способи відображення інформації в облікових одиницях прийнято називати способами реєстрації. «Об'єкт обліку підлягає різноманітним способам реєстрації: описовим, дактилоскопічним, фотографічним, колекційним, змішаним» [6, с. 3], – вважає А. П. Аленін. На думку В. І. Терещенка, «реєстрація об'єктів полягає у фіксації відомостей про них описовим, фотографічним, дактилоскопічним чи змішаним способом» [7, с. 13].

О. О. Бесяков та Р. А. Усманов виділяють такі способи для реєстрації об'єктів обліку:

а) описовий – письмова фіксація відомостей і ознак об'єкта обліку;

б) графічний – фіксація ознак об'єкта, що здійснюється за правилами криміналістичної фотографії, з використанням відео- та аудіотехніки (*незрозуміло, як аудіотехнікастосується графіки?* Прим. В. В. Бірюкова);

в) дактилоскопічний – реєстрація живих осіб та трупів за відбитками пальців рук;

г) колекційний – збирання та збереження об'єктів у натуральному вигляді;

д) комбінований – реєстрація об'єктів двома та більшою кількістю перерахованих вище способів [2, с. 52–53].

Аналізуючи наведене, можна зробити висновок, що практично всі автори, говорячи про способи реєстрації, здійснюють лише загальний опис, не вдаючись у подробиці реєстрації, тобто до технологій фіксації інформації в облікових документах.

На наш погляд, більш раціональним буде розглядати способи реєстрації з урахуванням можливостей, що надають нам сучасні інформаційні технології, і, зрозуміло, з огляду на сучасну складову інформаційних систем – запис у базі даних АІС стосовно окремого об'єкта.

У базах даних для запису інформації у відповідній формі обирають відповідні типи реквізитів. Це можуть бути реквізити для текстових, цифрових записів, для відображення графіки, мультимедіа тощо. Зрозуміло, що визначення їх типів залежить від того, в якому вигляді доцільно представити інформацію про певні ознаки об'єктів обліку в інформаційній системі, щоб вона адекватно, достовірно і достатньо віддзеркалювала ознаки.

Вона може бути представлена у вигляді:

а) *тексту* (характеристика ознаки за допомогою слів – текстова форма як різновид вербальної), для текстових реквізитів способи реєстрації інформації – **рукописний, машинопис;**

б) *цифрових записів* (мова йде не про переведення інформації в цифрову форму, придатну для обробки ЕОМ, а про поля реквізитів, призначені для відображення інформації цифрами), способи реєстрації – **рукописний, машинопис;**

в) графічних зображень (як суб'єктивних, так і об'єктивних), у тому числі прямих (контактних) відбитків; способи реєстрації **фотографування, дактилоскопіювання** (безфарбне дактилоскопіювання засновано на технології фотографування), **малювання**, використання комп'ютерних систем для складання суб'єктивних портретів;

г) у вигляді *аудіо- та відеозаписів* – мультимедійна форма, спосіб реєстрації інформації – **відеозапис, звукозапис**, вона частіше являє собою окремі файли, пов'язані з полем запису за технологією **OLE**;

д) безпосередньо на у вигляді основного об'єкта або того на якому відобразились сліди об'єкта обліку. В такому випадку вказані об'єкти стають об'єктами колекцій. При колекційній формі спосіб реєстрації, а точніше, вміщення об'єктів до колекції, називається **колекціонуванням** (при цьому зазначимо, що в АБД об'єкти колекцій практично завжди виглядають як графічні чи мультимедійні зображення).

Аналіз змісту основних облікових одиниць, що входять до складу сучасних інформаційних систем, дає підстави говорити про те, що жоден із вищезазваних способів реєстрації інформації окремо ні в одній інформаційній системі не зустрічається. Це ж можна сказати і про форми фіксації. Тобто в них інформація реєструється (фіксується) **комбіновано**.

Найбільш спрощеною комбінацією можна вважати облікові одиниці, інформація в яких відображається у вигляді текстових та цифрових записів. Відносно складними комбінаціями є використання в записах полів з інформацією, відображеною у графічній, текстовій, цифровій та мультимедійних формах. Це дає підстави вважати, що найпоширенішим способом реєстрації є комбінований, а точніше, лише за умов використання текстового, графічного, цифрового та мультимедійного способів реєстрації у сукупності в інформаційній системі можна вмістити інформацію про об'єкт реєстрації, яка буде відповідати критеріям достатності та достовірності.

При введенні до сучасних інформаційних систем інформація, яка представлена в будь-якій первинній формі, кодується спеціалізованим програмним забезпеченням і переводиться в цифрову форму, придатну для обробки ЕОМ (комп'ютером). При цьому вона не змінює своєї основної форми, а залишається графічною, текстовою, мультимедійною чи цифровою (може бути представлена як складник тексту, а також у вигляді цифр, придатних для математичних операцій). Для обробки кожного з наведених видів інформації використовуються спеціальні програми – текстові, графічні редактори, редактори для роботи з відео- або аудіоінформацією. Більшість із редакторів дозволяють обробляти інформацію в різних комбінаціях, тобто є відносно універсальними. Програми, орієнтовані на роботу з базами даних, є доволі складними та багатofункціональними. Вони обробляють та створюють умови для обробки інформації, представленої в різних формах.

Розглянувши основні проблемні питання статті, можемо зробити такі **ВИСНОВКИ**.

Спосіб відображення інформації в основних облікових одиницях сучасних інформаційних систем прямо залежить від форми, в якій вона повинна бути представлена. Від цього залежить і вибір типу для конкретного поля в записі бази даних автоматизованої інформаційної системи.

Інформація в базі даних може бути представлена у вигляді цифрових, текстових записів, графічних зображень, відеофрагментів або фрагментів звукозапису. Графіка, відео та звук можуть бути складовими певної бази даних, а можуть уміщуватися окремо у вигляді файлів, що зібрані у відповідні папки. Для керування такими системами користуються технологіями OLE. Форма представлення інформації зумовлює і використання певних методів її фіксації (реєстрації). Так, текстовий або цифровий запис уносить-ся рукописним текстом (в неавтоматизованих ІС) або машинописом (як в неавтоматизованих ІС, так і в АБД – з використанням комп'ютера). Графічні зображення отримуються завдяки фотографуванню, кресленню чи складанню синтетичного портрета. Введення їх до бази даних у відповідне поле запису здійснюється шляхом сканування або приєднання файла, якщо вони представлені у вигляді файла. Аналогічним чином приєднуються і мультимедійні файли (відео та звукові). При колекційній формі спосіб поповнення масивів колекції інформації можна назвати колекціонуванням.

На сьогодні в інформаційних системах застосовуються такі форми обліку: картотечна, журнальна, автоматизована база даних, колекційна, комплексна, причому в більшості випадків обліки ведуться комплексно.

За останні роки дедалі частіше спостерігаються тенденція до переведення інформаційних систем з ручною обробкою інформації в автоматизовані інформаційні системи, які об'єднуються в інтегровані банки даних. Але, незалежно від кількості об'єднаних систем, основними обліковими одиницями в них є записи в базах даних, в яких інформація відображається визначеними способами у відповідних формах.

Список літератури: 1. Аленин А. П. Криминалистические учеты и их возможности в раскрытии преступлений : письм. консультация для слушателей ФЗО / Аленин А. П. – Омск : Омская высшая школа милиции, 1987. – 10 с. **2.** Беляков А. А. Криминалистическая регистрация : науч.-практ. пособ. / А. А. Беляков, Р. А. Усманов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. – 192 с. **3.** Ищенко Е. П. Криминалистика : кратк. курс / Ищенко Е. П. – М. : Инфра-М, 2003. – 302 с. **4.** Інформаційно-довідкове забезпечення розкриття і розслідування злочинів : навч. посіб. / О. В. Одерій, М. Г. Щербаковський, М. Г. Чернець. – Донецьк, 2001. – 20 с. **5.** Терещенко В. И. Криминалистические учеты органов внутренних дел : учеб. пособ. / Терещенко В. И. – М. : МССШМ МВД СССР, 1989. – 55 с. **6.** Усманов Р. А. Информационные основы предварительного расследования : учеб. пособ. / Усманов Р. А. – М. : Юрлитинформ, 2006. – 208 с. **7.** Ялышев С. А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы : учеб. пособ. / Ялышев С. А. – М. : Академия управления МВД РФ, 1998. – 142 с.

Надійшла до редколегії 15.03.2009